

Gertie Evenhuis

Van een schip, een jongen en een zeeman

„Ik wou dat ik een zeeman was . . . een zeeman . . . een zeeman . . .”

Dat neuriede een jongen die met zijn ellebogen op de hekken van de haven het water aftuurde, een uitgaand schip achterna. Hij was geen zeeman maar hij had een schip. Een schip dat hij als zijn verknochte eigendom beschouwde omdat hij brieven wisselde met de kok. De *'Marinella'*, zo heette zijn schip, het was een negenduisendtonner van de koopvaardij. Een vrachtschip, dat regelmatig reizen naar de West maakte. Van zijn vriend Coco de kok had hij al brieven gekregen van de wonderbaarlijkste plaatsen tussen Amsterdam en Paramaribo, want wat voor hem de Binnenbantammerstraat was dat waren voor zijn vriend La Guaira, Curacao, Demerara of Port-of-Spain op Trinidad.

Maar waar zijn schip op deze woedende november-middag uithing, wist de jongen niet. Misschien wel bij de Azoren; en als dat waar was had het zonder twijfel met bar kwaad weer te kampen. Hij kon het zich voorstellen met zijn ogen dicht: de oceaandwind die uit Amerika aan kwam razen zou om de mast fluiten, het schip zou heen en weer geslingerd worden door de bulderende wind, en Coco de kok zou de grootste moeite hebben om al het eten klaar te krijgen. Als er tenminste nog iemand eten wilde met dit weer. Maar dat wist je nooit met zeelui. Sommigen gaven om niets.

„It 's a long way, to Demerara . . .” zong de jongen voor zich heen, dwars tegen het gierend gefluit van de westerstorm in. Hij veegde met zijn mouw zijn voorhoofd af en keerde zich om, hij moest naar huis. Dat het lied zó niet helemaal goed was wist hij ook wel, maar zo zong hij het altijd, hij had het zelf gemaakt. En dat Demerara een heel eind weg was, dat was waar. Niet voor Coco, maar wel voor hem, Andreas.

Wanneer je zeeman wilt worden dan is er in een straat als de Binnenbantammerstraat niet zoveel te beleven. Op de grachten raakt een mens ook uitgekeken, en trouwens, varen mocht je er niet in. Op school bezat hij weinig vrienden en thuis was het eigenlijk al niet beter gesteld. Het kwam er eigenlijk altijd op neer dat iedereen iemand of iets bezat, maar hij, Andreas, niet. Zijn vader had bijvoorbeeld de scooter en zijn moeder het kleine kind, dat vorig jaar met Kerstmis was geboren. „Een éinig kerstcadeautje!” hadden zijn beide ongetrouwde tantes tegen hem gekraaid, met stemmen of hij zijn verstand kwijt was en een beetje doof.

Een kerstcadeautje! Goed, hij moest zichzelf bekennen dat hij er zich heel even iets van voorgesteld had, toen hij hoorde dat het een jongen was. Een broer . . . Wat zou je met een broer niet kunnen ondernemen! Dat het kind klein zou zijn wist hij óók wel. Maar dat het zó verschrikkelijk klein zou zijn, zo'n kwaad, rood, rimpelig oud mannetje van nog geen uur oud, nee, dat had hij niet ten volle beseft. Verbitterd had hij het aan Coco de kok geschreven, dat van dat kerstcadeautje. En of ze niks anders wisten. Dat zijn moeder nu minder tijd voor hem had maakte de zaak er niet beter op. De kok had in vage termen teruggeschreven dat hij, Coco, zou zorgen voor een betere kerstverrassing het volgend jaar. En in september, op de laatste thuisreis, had hij het dier voor Andreas meegebracht, een dier voor hem alleen.

Nooit zou Andreas begrijpen waarom Coco hem zoiets had gegeven. Er waren toch meer jongens uit de klas die sinds hun school het schip geadopteerd had naar de

Marinella schreven, en zelfs verschillenden die de kok gekozen hadden. Waarom de kok? Dat zou Andreas zelf ook niet precies hebben kunnen zeggen. Er waren toch meer mensen aan boord van een vrachtschip: de roerganger en de tweede stuurman, de bootsman en dan de andere matrozen. Misschien kwam het doordat de kok ver weg was, een verre vriend, en tegelijk dichtbij omdat hij hen aan hun moeder herinnerde. Wie zou het weten? In elk geval had hij een streepje voor, *Coco* had het zelf geschreven. Hij was geen goede briefschrijver, maar een goede kok, zei hij altijd. En daarom zou hij voor Andreas als verrassing een lekker kerstcadeau-tje meenemen. Natuurlijk zouden ze voor kerst niet binnen zijn - wanneer waren ze voor kerst eigenlijk wel binnen, zou hij Andreas willen vragen? - maar daarom zou er ver van tevoren aan gewerkt worden. Hij zou uit Engeland, waar de mensen met geen mogelijkheid kerstfeest konden vieren zonder een kalkoen, een echte kalkoen meenemen, een jonge. Geen 'Christmas' zonder 'turkey'. En als Andreas hem dan nog een paar weken flink te eten gaf, dan zouden ze bij hem thuis een kerstdiner voor de verjaardag van de kerst-baby hebben zoals ze nog nooit hadden gehad,

hij zou het zien. Mocht er dan ook nog sneeuw vallen, dan was aan alle voorwaarden voor een gelukkig kerstfeest voldaan, aldus de kok.

Nu was het waar wat Coco vanuit zijn dansende kombuis in Paramaribo had geschreven: verder dan kip of een stuk konijn waren ze bij Andreas thuis nog nooit gekomen. Eigenlijk had hij de kalkoen niet zo gemist. Maar als Coco het zei, dan zou het wel zo wezen. Moeder had geknikt en gezegd dat kalkoen verschrikkelijk duur was. Dat de mensen in Holland ook elk jaar méér kalkoen aten. Vader had voor eenmaal zijn afwezigheid verloren - zelfs als hij thuis was, dan was hij afwezig. Hij had over de krant vol scootermodellen gekeken en verheugd gezegd: „Een kalkoen, zei je? Dat is nog nooit gebeurd!” En Andreas had zich trots gevoeld en warm van binnen omdat ze nu eens allemaal naar hem opkeken, de jongen die een verre vriend had.

Tenslotte was de dag gekomen waarop zijn schip, de *Marinella* zou binnenkomen. Met zijn allen hadden ze aan de kade gestaan. En toen na het afmeren de bemanning lachend en schreeuwend de gangway af was komen stormen, had Coco de kok hem een teken gegeven dat hij komen mocht, hij alleen.

Een witte kalkoen was het geweest en bijna onmiddellijk had Andreas, die veel van lezen hield, ademloos gevraagd: „Mag ik hem Moby Dick noemen Coco?”

„Al noem je hem Haile Selassie!” had de kok lachend geantwoord. „Over een paar maanden zal het wel geen verschil meer maken hoe hij heeft geheten!” Met een joviale klap op zijn schouder had hij Andreas laten gaan, met de aanwijzingen hoe die zijn dier verzorgen moest, want hij wilde naar huis. En Andreas' vader had zijn zoon geholpen een hok op het balkon te timmeren, een hok met een loopren er voor. Zo zat op dat achterbalkon in de Binnenbantammerstraat die witte kalkoen, die helemaal uit Engeland was gekomen en die Andreas Moby Dick genoemd had.

Maar dit was nu het vreemde, dat toen Andreas het dier eenmaal een *naam* gegeven had, het niet meer 'zomaar een kalkoen' was, maar een soort vriend, al zou hij dat aan niemand hebben durven zeggen. Vlak voor het hok gezeten, op zijn hurken, kon Andreas urenlang de bewegingen en de zonderlinge geluiden van zijn kalkoen zitten volgen, en naar de schittering van zijn kraalogen kijken. Hij leerde het dier te verzorgen, hij zag hoe het groeide en hoe het hem, Andreas, leerde kennen en reageerde op het geluid van zijn stem. Wanneer het hok schoongemaakt moest worden, liep Moby Dick op sukkeldrafjes het balkon op en af, en soms kwam hij zelfs in de keuken, Andreas achterna. Andreas merkte dat niet alleen hij maar ook het dier zich hechtte, dat de kalkoen dankbaar zijn kon, en dat hij iemand kon herkennen. En dat was het misschien wat maakte dat hij de eenzaamheid, die hem vaak had benauwd, niet meer zo voelde. Goed, vader had zijn scooter en moeder het kleine kind, maar Moby was van hem.

En zo was het ook. Soms praatte hij met zijn kalkoen: op school zat hij te praktiseren of Moby wel genoeg gegeten had en of zijn waterbakje wel gevuld zou zijn. Ook waren kalkoenen veel minder dom dan de meeste mensen meenden, en ze konden heel aanhankelijk worden.

Het was september voordat Andreas er erg in had; nooit was een herfst zo snel voorbijgegaan. Zo gaat het, als een mens niet meer alleen is.

En op een morgen zei zijn vader handenwrijvend achter hem: „Hij wordt al lekker vet, Andreas. Ik zal Pim de poelier 'ns bellen of die soms . . .” Toen liep hij naar zijn scooter en Andreas hoorde hem niet meer. Maar de glimlach van verstandhouding waarmee hij naar zijn vader opgekeken had, bestierf op zijn gezicht. Hij wist niet hoeveel minuten hij zo, gehurkt, voor het hok was blijven zitten, van waaruit de witte kalkoen hem zwijgend aanstaarde. Het was alsof een ramp zich aangekon-

digd had. Wist hij dan niet, dat dit eenmaal gebeuren zou? Had Coco hem niet daarvoor gegeven? Voor het kerstdiner. En niet om aan een halsband door de Binnenbantammerstraat in Amsterdam te sukkelen. Dat wist Andreas zelf ook wel. Hij wist ook dat hij uitgelachen zou worden als hij nu zou zeggen dat zijn kalkoen moest blijven leven. Ja, dat hij nooit van zijn leven meer een hap eten door zijn keel zou krijgen als Moby, zijn kalkoen, geslacht zou worden. Maar hoe moest hij dat aan iemand duidelijk maken? De scooter van zijn vader knetterde al weg, de straat uit. Zijn moeder was al met de baby bezig, je kon hem horen brullen in zijn bad. Nee, hijzelf zou deze zaak moeten opknappen, hij alleen.

Hij dacht en peinsde tot zijn hersens kraakten. Hij werd afwezig en bleek, hij at ook minder en zijn moeder maakte zich ongerust, zoals alle moeders doen wanneer hun kinderen niet goed eten.

Eén keer kwam ze 's nachts aan zijn bed, toen hij juist wild dromend rechtop was geschoten. „Wat heb je toch Andreas, je bent zo heet?” ‘Hij is ook wel erg veel alléén,’ dacht zijn moeder toen ze de deur zacht weer sloot. ‘Ik moet wat beter op hem letten. Hij groeit hard. Hij wordt zo mager.’ En ze gaf hem méér eten. Andreas dacht niet aan eten. Wat had je aan eten als ze het dier dat je vriend geworden was gingen slachten?

Op school durfde hij er ook niet mee aankomen: onderwijzers verwachtten altijd dat je op alle ogenblikken de tafels op kon dreunen of alle Lodewijken uit Frankrijk; en het was een hele toer om over Pepijn de Korte of de Karolingers te vertellen terwijl je tegelijk je verstand bij Moby Dick had, die daar op zijn balkonnetje zat te wachten op de guillotine en het zelf niet wist. Hij zag er zo ongelukkig en somber uit, dat zijn klasgenoten zich ongerust begonnen te maken en hem nauwelijks meer durfden aanspreken.

Alleen bij de haven, zijn armen op de hekken, zijn ogen turend voor zich uit, daar kon hij nadenken. Daar was het ook dat hij zijn ingeving kreeg. De kalkoen zou zonder twijfel geslacht worden. Dat stond voor Andreas vast. Daarvoor had Coco hem gegeven, en iemand als zijn vader zou het plan uitvoeren ook. Alleen een kalkoen die er niet wàs, die zouden ze niet kunnen slachten. Moby Dick moest verdwijnen, al was het maar een paar dagen. Hij, Andreas, zou hem verdonkeremanen. Hoe, dat wist hij zelf niet. Dat zou hij dan wel zien.

Erg gerust was hij er overigens niet op. Die hele avond zat hij op zijn potlood te kluiven, in de hoop een schuilplaats voor zijn vriend te vinden.

Het was tenslotte nog zijn vader die hem de oplossing aan de hand deed, ongevraagd. Van achter zijn krant bromde hij onverwacht „Nou, dié boffen even!”

„Wie?” vroeg zijn moeder van over haar naaiwerk.

„Van de *Marinella*,” zei vader. Het klonk onduidelijk maar Andreas had zijn oren gespitst. „Net vóór Kerst binnen.” Hij lachte plotseling. „Gek hè,” zei hij, „zoals je met zo'n schip mee gaat leven als je zoon met de kok correspondeert. Zit ik hier de scheepvaartberichten te lezen notabene!”

„En als je kalkoenen krijgt!” vulde zijn moeder aan. Ze lachte naar haar zoon, terwijl ze hem zijn chocola toeschoof. Andreas lachte niet, en zijn moeder merkte het. Fronsend zat hij te denken.

Dit dacht hij: Moby verdonkeremanen zou moeilijker zijn dan hij had gedacht. Er waren geen boerderijen in de buurt. Maar hij kon Coco vragen hem te helpen. Coco durfde hij wèl om raad vragen. In hun brieven hadden die twee elkaar al heel wat verteld, en de kok had zich er niet voor geschaamd de jongen te bekennen dat hij nog altijd heimwee had naar de Veluwse boerderij waar hij geboren was. „Ik ben nauwer met de aarde verbonden dan met de zee,” zei hij dikwijls. Waarom hij dan

eigenlijk was gaan varen? Ja, dat zijn van die raadsels die er in het leven kunnen bestaan. Misschien had hij de *Rijndam* eens gezien op schoolreis.

Van toen af volgde Andreas elke avond elk woord in de rubriek 'Waar zijn onze schepen?' En toen, op een avond, zette hij het hokje van zijn witte kalkoen open. Het was twee middagen voor Kerstmis. Het dier nam hij in zijn armen. Met zijn gezicht in de warme veren van zijn kalkoen zei hij: „Maar een paar dagen, Moby. Dan zal niemand het meer in zijn hoofd krijgen jou te slachten. Tegen mijn vader zeg ik morgen dat je gestolen bent. Ontvoerd. Zoiets gebeurt hier alle dagen met een hond, of een kat. Waarom dan niet met jou?” En hij verborg zijn kalkoen in de kolenkelder van de benedenbuurman.

De volgende morgen viel 't hem niet moeilijk een betraand gezicht te laten zien want hij had nauwelijks geslapen. Maar het vertellen van een leugen is toch nog altijd iets anders dan het bedenken van zo'n leugen. Het verslagen gezicht van zijn moeder en de verstarde blikken van zijn vader maakten dat er niet beter op. Inwendig wenste hij dat hij zijn ouders niet bedrogen had, maar hij kon niet terug. Eenzaam en koud ging hij die donderdag vóór Kerst naar bed, een eenzame jongen, zonder de bescherming en de vertrouwde keelgeluiden van zijn kalkoen. Zo vroeg als hij maar durfde stond hij op, bevrijdde Moby Dick uit het halfduistere kolenhok en stopte hem in een witte linnen zak, de zak waarin hij ook gekomen was. Zijn ouders wisten dat de '*Marinella*' binnenkwam; ze zouden niet ongerust hoeven te zijn.

Maar ze werden wél ongerust. Want na uren was Andreas nog niet terug.

„Ik zeg je dat er iets niet in orde is,” zei zijn moeder. „Hadden we toch maar niet gezegd dat die kalkoen . . .”

Zijn vader zei, wrijvend in zijn grote handen: „ . . . Van mij had het immers helemaal niet gehóéfd . . . Als die jongen nou toch . . . Maar ja . . .”

Zijn moeder merkte aarzelend op: „'t Is nu toch te laat. Hij is gestolen.”

Zijn vader zei keelschrapend: „Als we . . . hm. Hè? Als we nou 'ns? Dan neem ik maar geen nieuwe lamp voor m'n scooter. Wat zou je denken als we . . .”

Ruim een uur later kwamen die vader en die moeder thuis, een groot bewegend dier in een zak tussen zich in, de kinderwagen voor zich uit. Toen was Andreas nog niet thuis.

Moeder zei zacht jammerend: „Nu weet ik het zeker! Hij heeft zich als verstekeling verborgen. Net als jij vroeger!” Ze hilde.

En vader zei hardop en verbeterde: „Zo! En nou ga ik erheen ook!” Met de kalkoen, een witte, over zijn schouder, stapte hij weg, naar de haven, waar in het duister de *'Marinella'* al afgemeerd had.

Intussen had zich aan boord ook al het nodige afgespeeld. Nauwelijks had Andreas, die met nooit verwachte voorspoed zijn zaken met Coco de kok af had kunnen doen en vervolgens in de kombuis koffie met cake had mogen drinken, het haventerrein verlaten, of een van de matrozen kwam hem hijgend en blazend achterop.

„Hij is ontsnapt,” siste hij in Andreas' nek. „Coco zegt dat jij meekomt of dat anders de kalkoen overboord gaat. Hij is uit de hut van de tweede ontsnapt en vliegt iedereen aan die hem grijpen wil. We zijn ten einde raad!”

En dat was Andreas zelf ook toen hij tenslotte zijn kalkoen gevangen had en met het beest onder de arm buiten de kombuis zat te wachten tot de kok tijd zou hebben een nieuwe oplossing voor hem en Moby te zoeken.

Zo kwam het ook dat hij de eerste was die de schermutseling met de onbekende op de gangway gadesloeg, en die de verhitte stem van de tweede stuurman hoorde roepen: „Wel voor de duivel! En als het nou maar afgelopen is, ons hier op kerstavond met die ellendige beesten . . .” Verder kwam de tweede niet, want de eerste legde hem het zwijgen op. En in een minimum van tijd was het rondom de onbe-

kende indringer met zijn worstelend dier een kluwen van bemanningsleden, zelfs een douaneman kwam aandraven. Coco bevond zich midden in de hoop van mensen. Toen hoorde Andreas, die verstijfd van schrik dit alles had staan aankijken een verstikte stem: „En ik zeg je dat hij zich als verstekeling verborgen heeft, met zijn kalkoen, een witte!”

Op het geluid van die stem rees Andreas op, stortte zich in het gewoel en riep met een schelle stem: „Vader! Váder! Hier ben ik, hier!” En hij merkte tot zijn eigen verbazing dat zijn stem blij klonk, en opgelucht, als nooit te voren in zijn leven.

Die kerstavond miste Coco de kok de laatste trein naar zijn Veluws dorp. Zo kwam het dat hij, uitgenodigd door Andreas' vader, een dikke twee uur later op de Gelderse kade liep, geflankeerd door twee personen, ieder met een bewegend beest in een zak. De klokken van alle Amsterdamse torens begonnen toen te luiden, want de kerstnacht was begonnen. Coco de kok keek op naar het beeld van Orion en van de Pleiaden aan de hemel en hij zei: „Da's nou gek, hè. Dat die sterren er toen óók al waren.”

„We kunnen de nachtdienst in de Wester nog wel halen,” sprak Andreas' vader nadenkend. „Even die kalkoenen thuisbrengen.”

„Ja,” zei Coco. „Ik wou maar zeggen dat het ook zonder dooie kalkoenen Kerstfeest wordt, als je begrijpt wat ik bedoel. En zonder sneeuw.”

„Ik begrijp je,” antwoordde Andreas duidelijk vanuit zijn kraag. „Met lévende, zal je bedoelen.”

In zichzelf bedoelde hij nog veel méér. Dat hij zijn vader helemaal opnieuw had leren kennen, bijvoorbeeld. Zijn vader, die voor hem een nieuwe kalkoen was wezen kopen. Die hem gezocht had, op de 'Marinella'. Die vroeger óók naar zee gewild had. En hij bedoelde ook dat Coco, zijn vriend, bij hem zou slapen. En dat hij Moby zijn kalkoen zou mogen houden, samen met Sindbad, de nieuwe witte kalkoen. Maar hij kon niet onder woorden brengen wat hij nu wèrkelijk dacht, en wat hem zo gelukkig maakte.

„Ja,” antwoordde Coco de kok. „Dàt bedoel ik!”

